

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

UUSIMAA-
OHJELMA

Uusimaa-ohjelman toimeenpanosuunnitelman ENNAKOIDUN RAKENNEMUUTOKSEN SUUNNITELMA

Uudenmaan liiton julkaisu E168 - 2016

Uudenmaan liiton julkaisu E168 - 2016
ISBN 978-952-448-448-0
ISSN 2341-8885 (pdf)

Ulkoasu: Milla Aalto
Valokuvat: Tuula Palaste-Eerola

Verkojulkaisu
Helsinki 2016

Uudenmaan liitto // Nylands förbund // Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

UUDENMAAN ENNAKOIDUN RAKENNEMUUTOKSEN SUUNNITELMA

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
1.1. LAATIMISPROSESSI	6
2. ALUEEN MUUTOSJOUSTAVUUDEN ANALYYSI JA ITSEARVIOINTI	7
2.1 UUDENMAAN TAUSTAMUUTTUJAT	7
2.1.1 VÄESTÖ	7
2.1.2 ELINKEINORAKENTEEN JA TOIMIPAikkojen MUUTOKSET	10
2.1.3 ALUEEN TUTKIMUS-, KEHITYS- JA INNOVAATIOTOIMINTA	12
2.1.4 ITSEARVIOINNIN JOHTOPÄÄTÖKSET SOSIAALISESTA PÄÄOMASTA, KYVYKKYYDESTÄ, KANSAINVÄLISTYMISESTÄ JA STRATEGIOIDEN JA PÄÄTÖKSEN TEON YHTENÄISYYDESTÄ	13
3. RISKIALUEIDEN JA RISKITOIMIALOJEN TUNNISTAMINEN	14
4. VARAUTUMISSUUNNITELMA	16
4.1 VARAUTUMISSUUNNITELMAN TOIMENPITEIDEN KOHDENTUMINEN UUDENMAAN ERI ALUEILLE	16
5. SUUNNITELMA AIKO -RAHOITUKSEN KÄYTÖSTÄ	17
6. TOTEUTUKSEN TOIMINTAMALLI	18
LIITE 1: TYÖSSÄ HYÖDYNNETYT TAUSTATUTKIMUKSET JA -SUUNNITELMAT	19

1. JOHDANTO

Uudenmaan tulevaisuuden rakentamisen lähtökohtana on globaalitalous ja sen tuomat haasteet. EU-maiden kehittämistavoitteet on määritelty EU 2020 -strategiassa. Uudenmaan kärki- ja kasvualojen kokonaisuus on tunnistettu erisidosryhmien kanssa toteutettujen ennakointi- ja strategiaprosessien tuloksena Siivet ja Juuret ennakoituvuudessa, Uusimaa-ohjelmassa ja metro-poliialueen kilpailukykystrategioiden luomisessa.

Uudenmaan varautumissuunnitelman valmistelu perustuu Uusimaa-ohjelmassa määriteltyihin lähtökohtiin, jossa kehittämisen perustana on Uudenmaan kasvukolmio. Se muodostuu pääkaupunkiseudun kärkikolmiosta, jossa ovat Espoon T3 (taide, tiede, talous), Helsingin Viikki-Biomedicum-Pasila-Kalasatama-aluekokonaisuus ja Vantaan Aviapolis. Länsi-, Keski- ja Itä-Uusimaa liittyvät kärkikolmioon kukin omilla vahvuuksillaan.

Älykkään erikoistumisen strategia (RIS3-strategiat) on alueellisen taloudellisen muutoksen ohjelma, joka täydentää Uusimaa-ohjelmaa. Älykkään erikoistumisen strategia yhdistyy Uusimaa-

ohjelmaan ja toimeenpanosuunnitelmaan siten, että toimeenpanosuunnitelman kärkihankekokonaisuudet toteuttavat myös Älykkään erikoistumisen strategiaa. Uusimaa-ohjelman toimeenpanosuunnitelma sisältää ohjelman hanke- ja toimenpide-esitykset sekä suunnitelman niiden rahoituksesta.

Uusimaa-ohjelman toimeenpano etenee rullaavasti, joka tarkoittaa sitä, että maakunnan yhteistyöryhmä voi täsmentää toteuttamistoimia suunnitelmakausien välillä. Uudenmaan varautumissuunnittelussa erikoistutaan muutoksen tunnistamiseen ja ennakoimiseen, rakennemuutoksen vauhdittamiseen ja havaittujen mahdollisuuksien hyödyntämiseen.

Ennakoivan rakennemuutoksen suunnitelman ERM-toimilla vauhditetaan rakennemuutosta nopeiden kokeiluluonteisten uusien toimenpiteiden avulla. Toimenpiteitä kohdennetaan erityisesti rakennemuutoksen vahdittamiseen ja kokeiluluonteisiin avauksiin. Toimenpiteissä huomioidaan myös muutokseen sopeutuminen.

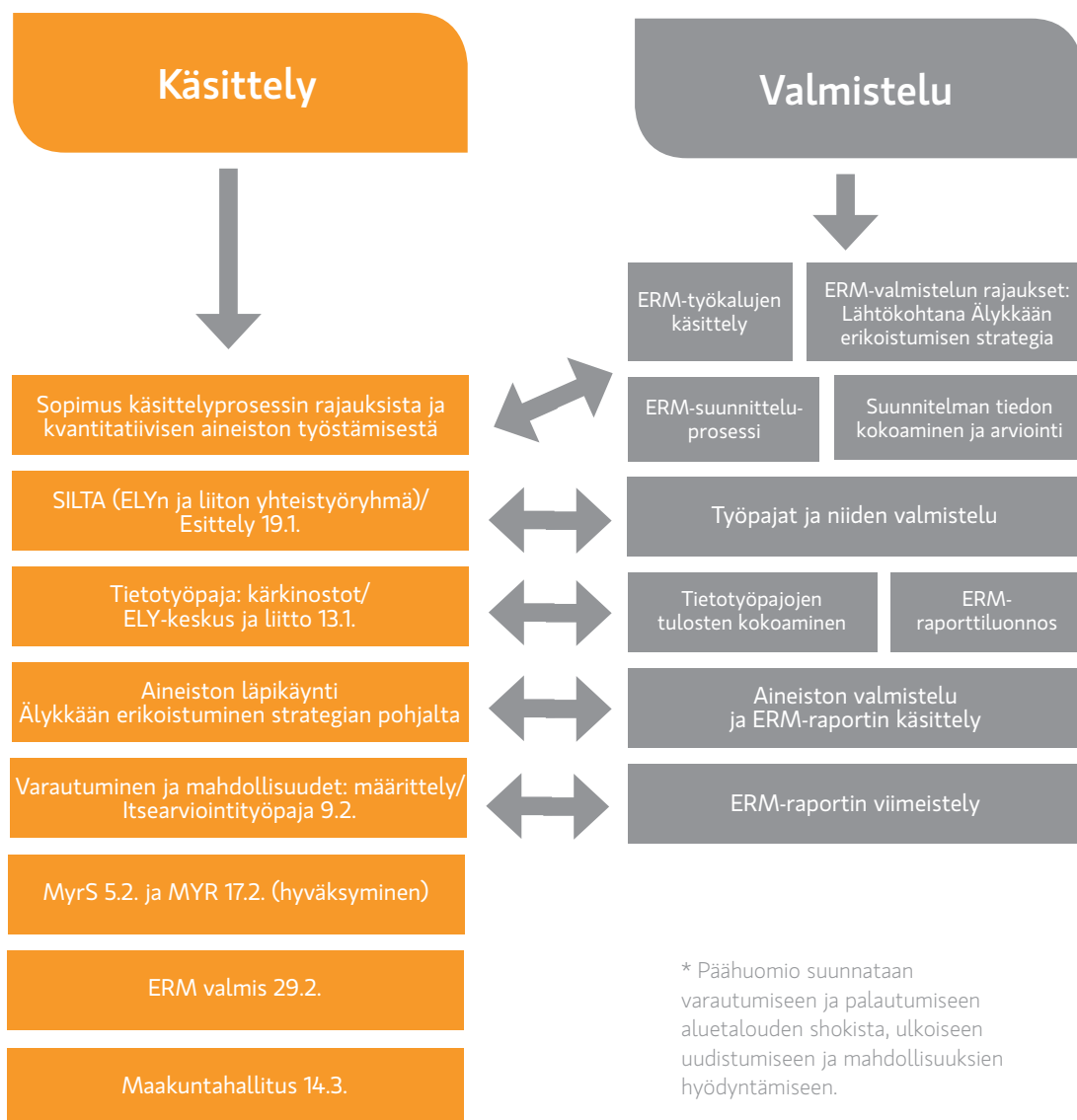
1.1. Laatimisprosessi

Varautumissuunnitelman laadinnassa hyödynnettiin TEM:in kehittämää ERM-työkalua. Suunnitelmaa valmisteltiin yhteistyössä ELY-keskuksen, maakunnan yhteistyöryhmään kuuluvien sidosryhmien sekä kuntien elinkeinotoimijoiden ja kehittämissyhtiöiden kanssa (Kuva 1). Tavoitteena oli saada yhteinen kuva varautumisen ydinasioista ja kohteista.

Käytännön ennakointi- ja arviointityö toteutettiin työpajoissa. Tietotyöpajassa 13.1.2016 Uudenmaan ennakointitoimijat muodostivat käsityksen

alueen taustamuuttujista. Itsearviointityöpajassa 9.2.2013 kuntien, korkeakoulujen, elinkeino- ja kehittämissyhtiöiden edustajat arvioivat taustamuuttujia ja Uudenmaan muutoskykyä. Varautumissuunnitelmaan on koottu muutoksesta ja varautumisen ydinasioista alueen toimijoiden yhteinen näkemys.

Varautumissuunnitelmaa on käsitelty laatimisprosessin aikana liiton virallisissa työryhmissä, kuten maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristössä sekä liiton ja ELY-keskuksen suunnitteluryhmissä. Maakunnan yhteistyöryhmä käsiteli ja hyväksyi suunnitelman kokouksessaan 17.2.2016.

Kuva 1. Varautumissuunnitelman valmisteluprosessi

2. ALUEEN MUUTOSJOUSTAVUUDEN ANALYYSI JA ITSEARVIOINTI

Uudenmaan muutosjoustavuutta arvioitiin valmisteluprosessissa neljästä näkökulmasta. Yhteistyöprosessissa tarkastelu jäseneltiin Uudenmaan alueen taustamuuttajien analyysiksi, jonka alueen tilannekuvaa täsmennettiin:

- Kriittisten muutostekijöiden ja
- Rakennemuutostekijöiden sekä
- Uusien kasvualojen osalta

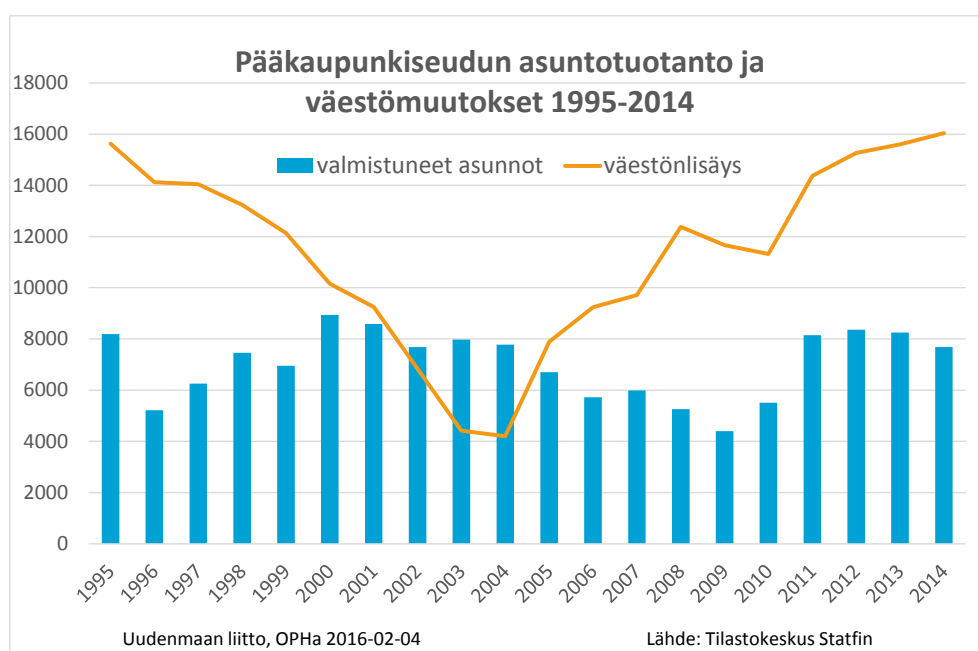
2.1 Uudenmaan taustamuuttajat

2.1.1 Väestö

Uudellamaalla sijaitsee 34 % maan työpaikoista ja 29 % väestöstä. Globaalin kaupungistumistrendin mukaisesti keskittyminen ja kaupungistuminen Suomessa ja Uudellamaalla jatkuu edelleen. Kasvu kuitenkin suuntautuu aikaisempaa voimakkaam-

min pääkaupunkiseudulle ja kehysalueelle. Myös maahanmuutto keskittyy Uudellemaalle. Pääosan väestölisäyksestä ennustetaan olevan vieraskielistä. Tasaisen väestön kasvun johdosta Uudenmaan väestön ikärakenne on suhteellisen nuorta, koska nuoret muuttajat parantavat alueen väestöllistä huoltosuhdetta¹. Taloudellisen huoltosuhteen² säilyttäminen edellyttää, että maahanmuuttajat saadaan työllistettyä ja kotoutettua nykyistä huomattavasti nopeammin. Ennusteiden mukaan myös työikäisen väestön määrä lisääntyy.

Pääkaupunkiseutu ja keskinen Uusimaa kasvavat sekä luonnollisen väestönkasvun että muuttovoiton johdosta. Vaikka väestönkasvu on tasaista, se jakaantuu alueellisesti epätasaisesti. Suurin osa väestön lisäyksestä keskittyy pääkaupunkiseudulle, sillä Uudenmaan kasvusta 90 prosenttia suuntautuu pääkaupunkiseudulle. Koko Suomen kasvusta 80 prosenttia tuli vuonna 2015 pääkaupunkiseudulle.

Kuva 2. Pääkaupunkiseudun asuntotuotanto ja väestömuutokset 1995–2014

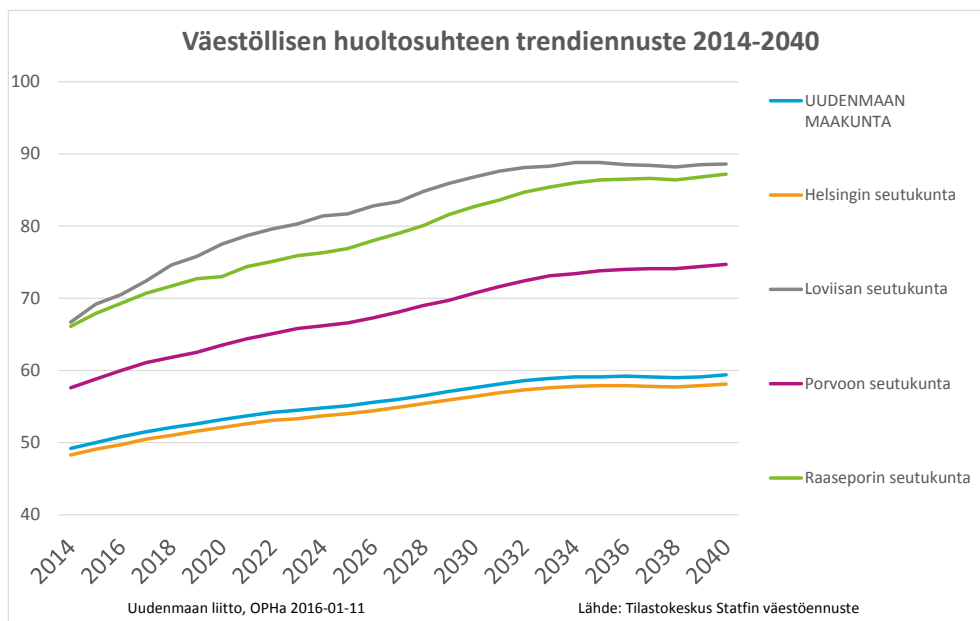
¹ Väestöllisellä huoltosuhteella tarkoitetaan ei-töikäisten määrää suhteessa työikäisten määrään.

² Taloudellisella huoltosuhteella ilmaistaan työttömien ja muiden työvoiman ulkopuolella olevien määrän suhteessa työllisten määrään.

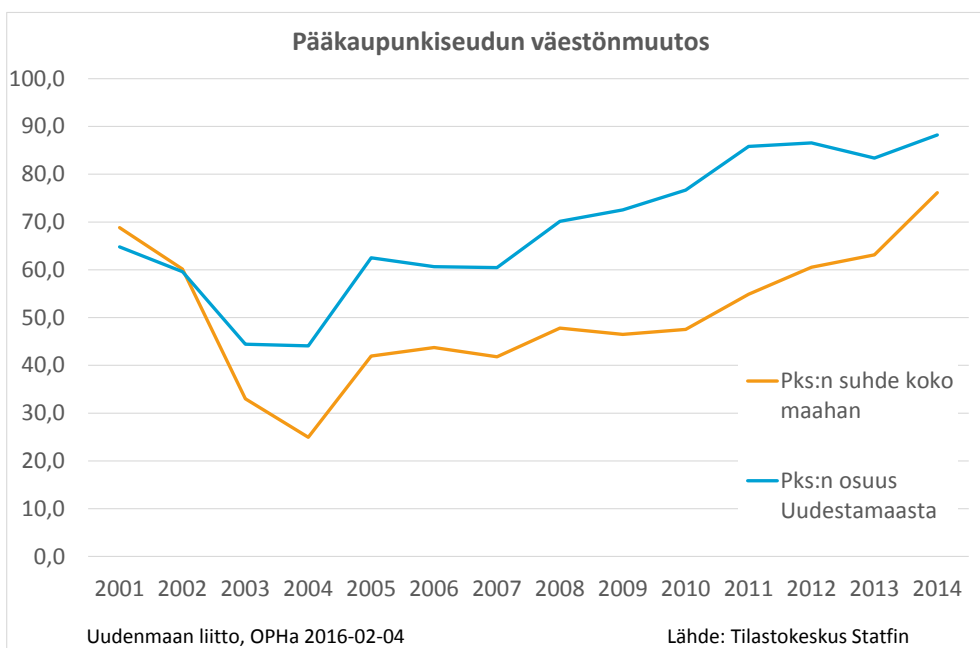
Ongelmana on, että pääkaupunkiseudun asuntotuotanto ei ole vastannut väestön kasvun tarpeita. Uusien asukkaiden tai kotoa pois muuttavien nuorten on vaikea löytää alueelta kohtuuhintaista asuntoa. Seurausvaikutuksena on myös se, että erityisesti matalapalkka-aloilla on korkeasta työttömyydestä huolimatta rekrytointivaikeuksia.

Väestö ja elinkeinorakenne polarisoituvat

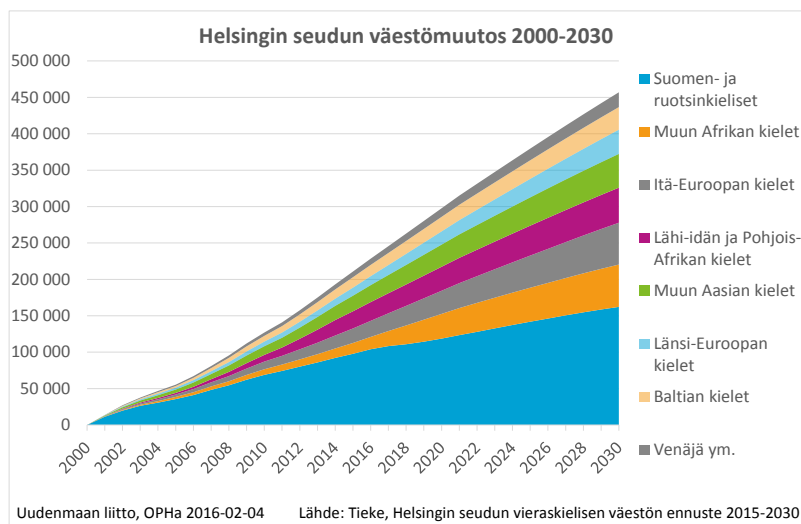
Uudellamaalla alueittain. Itä- ja Länsi Uudenmaan luonnollinen väestön kasvu on pysähtynyt ja ennustettu väestölisäys perustuu muuttovoittoon. Itäisen ja läntisen Uudenmaan väestö ikääntyy nopeasti ja samalla väestöllinen huoltosuhde heikenee. Huoltosuhde on yli 80 %, mikä on pitkällä aikavälillä kestävätilanne.

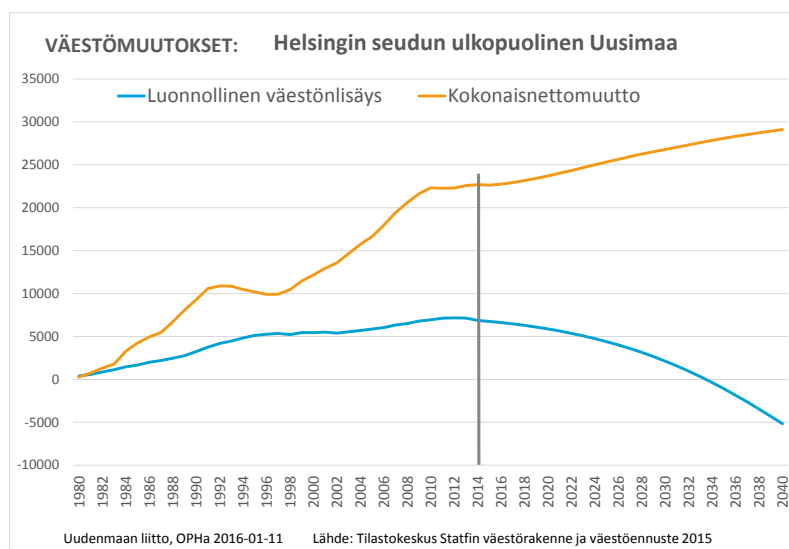
Kuva 3. Väestön polarisoituminen huoltosuhteen trendiennusteen perusteella

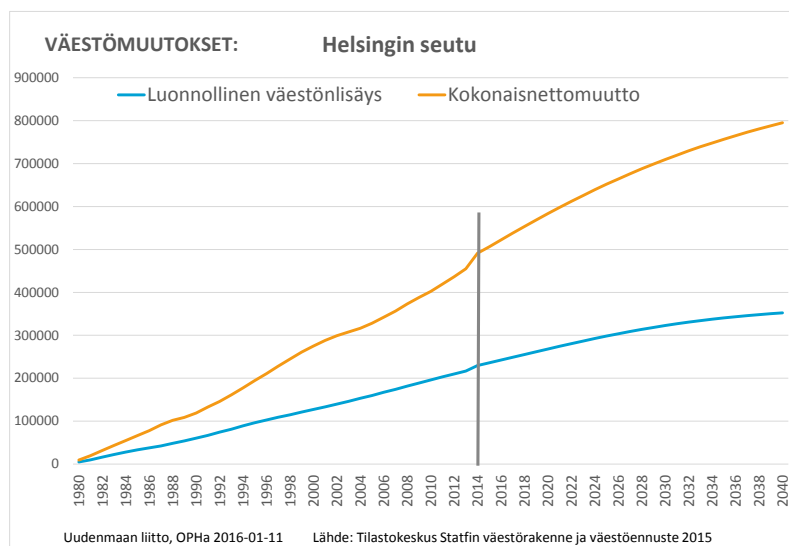
Kuva 4. Pääkaupunkiseudun väestönmuutos suhteessa maakuntaan ja koko maahan

Kuva 5. Helsingin seudun väestön muutos vuosina 2000–2030

Kuva 6. Väestömuutokset Helsingin ulkopuolisella Uudellamaalla

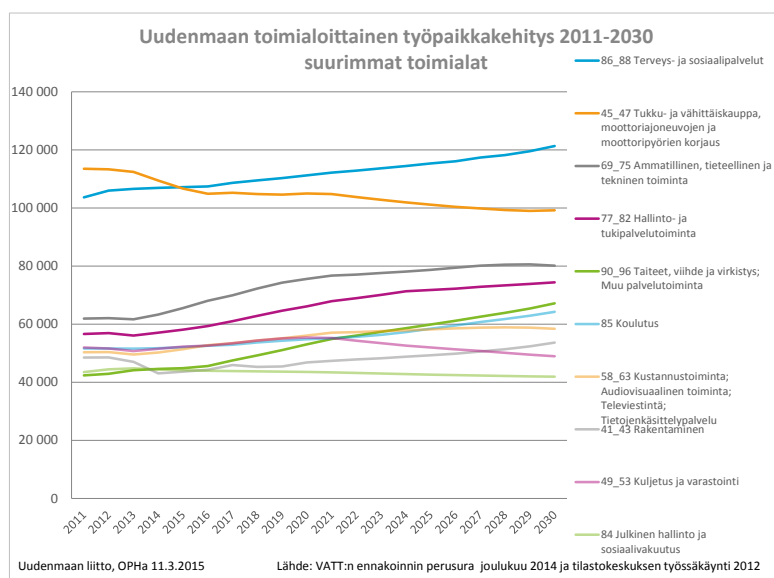
Kuva 7. Väestömuutokset Helsingin seudulla

2.1.2 Elinkeinorakenteet ja toimipaikkojen muutokset

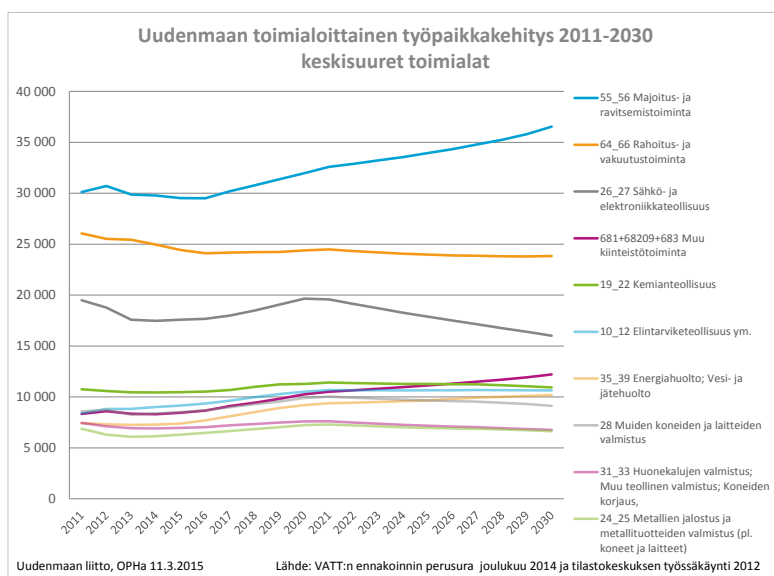
Maakunnan elinkeinorakenne on monipuolinen verrattuna Suomen muihin alueisiin, mikä luo vakautta. Kansainväliset yritykset, elinkeinojen palveluvaltaisuus ja uudet startup-yritykset mahdollistavat kasvun. Vaikeudet teknologialan vientiyrityksissä on puolestaan hidastanut maakunnan kasvua.

Startup ”buumi” Slush-tapahtumineen ja niiden saama kansainvälinen huomio ennakoii nykyistä suurempaa kasvuyritysten määrää. Aalto yliopiston, Startup Saunan ja Slushin lisäksi Helsingin yliopiston ja kaupungin yhteinen Helsinki Think Company ovat esimerkkejä kasvuyrityskult-

turista, joka on levinnyt ammattikorkeakouluihin, ammatillisiin kouluihin ja lukioihin. Lisäksi Helsingin kaupunki on remontoimassa Marian sairaalaa startup-yrityksille. Vaikka valtaosa Suomen venture³ ja buyout⁴ sijoituksista on tullut eteläiseen Suomeen ja noin puolet Suomen kasvu-yrityksistä (2011–2014) on Uudellamaalla, myös Uudellamaalla on edelleen liian vähän kasvavia keskisuuria ja suuria yrityksiä. Uudenmaan yritysten toimipaikoista noin 99 prosentilla on alle 50 työntekijää. Kuitenkin yritysten liikevaihdosta alle 20 % syntyy alle 10 henkilön yrityksissä ja hieman yli 30 % suurissa, yli 250 henkilön yrityksissä.

Kuva 8. Toimialoittainen työpaikkakehitys suurimmilla toimialoilla

Kuva 9. Toimialoittainen työpaikkakehitys keskiuureilla toimialoilla

³ Venture –sijoituksilla tarkoitetaan riskisijoituspääomaa riskipitoisiin yrityksiin, joihin liittyy normaaleja turvaavia sijoituksia suurempi tuottomahdollisuus. Yleensä venture capital –tyyppistä pääomaa sijoitetaan uusiin tai voimakkaassa kasvu- tai uudelleenjärjestelyvaiheessa oleviin yrityksiin. Venture capital –käsitteen sisältö vaihtelee hieman eri maissa (esim. USA:ssa tai Euroopan maissa)

⁴ Buyout-sijoittamisen lähtökohtana on kannattavien ja kassavirtaa tuottavien yhtiöiden jalostaminen, kasvattaminen ja kehittäminen ”paremmiksi yhtiöiksi”.

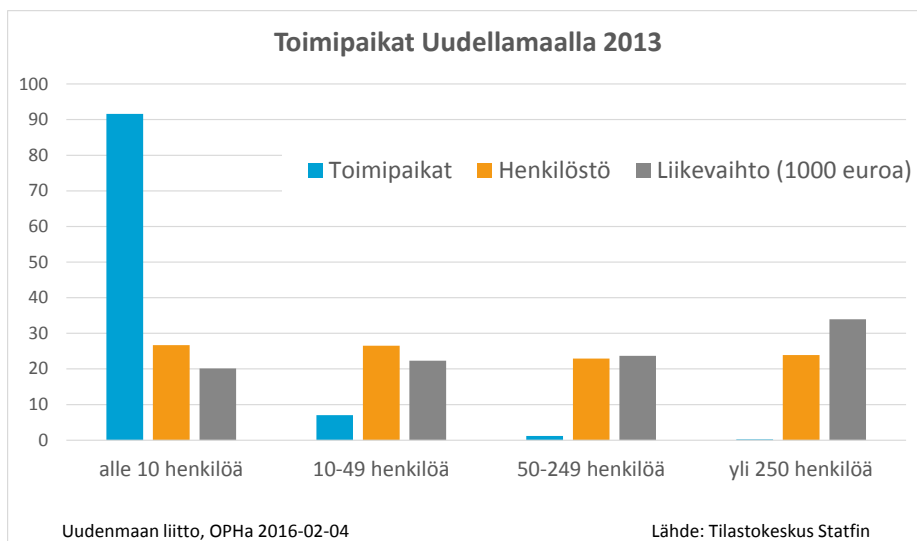
Uudellamaalla on hyvä perusinfrastrukturi, joka mahdollistaa yritysten sijoittumisen toimialasta riippumatta. Elinkeinotoiminnan kannalta kansainväliset yhteydet ja niiden kehittäminen on entistä kriittisempää. Vaarana on, että infrastruktuurin kehittäminen pysähtyy liian pienten määrärahojen takia. Hyvä infrastrukturi ja toimivat liikenneyhteydet ovat kriittinen menestystekijä myös koulutetun työvoiman saatavuuden turvaamisen kannalta.

Uudenmaan työvoiman tarvetta on havainnollistettu kuvassa 11 toimialoittain. Työvoimatarpeen arvioidaan kasvavan väestön ikääntyessä erityisesti terveys- ja sosiaalipalvelualalla. Työpaikkojen ja työvoiman tarpeen ennakoitaan vähenevän

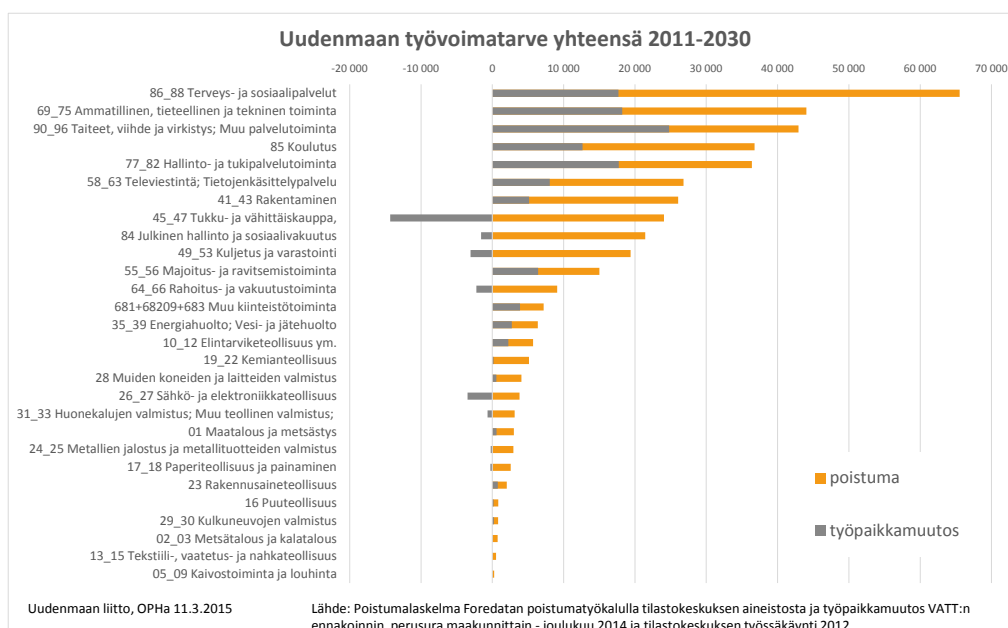
tukku- ja vähittäiskaupassa sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa.

Lisäksi on kiinnitettävä huomiota vieraskielisen väestön työllistymiseen ja kotoutumiseen, koska vieraskielisen väestön työllisyysaste on alle 60 %.

World Economic Forum arvioi Suomen inhimillisen pääoman (Human Capital) olevan maailman huippua edelleen vuonna 2015. Suomella ja etenkin Uudellamaalla onkin erinomaiset valmiudet esimerkiksi digitalisaation haltuunottoon, mutta korkeaa teknistä osaamista ei ole osattu hyödyntää, koska osaaminen ei ole näkynyt BKT:n ja viennin kasvuna.

Kuva 10. Toimipaikat Uudellamaalla

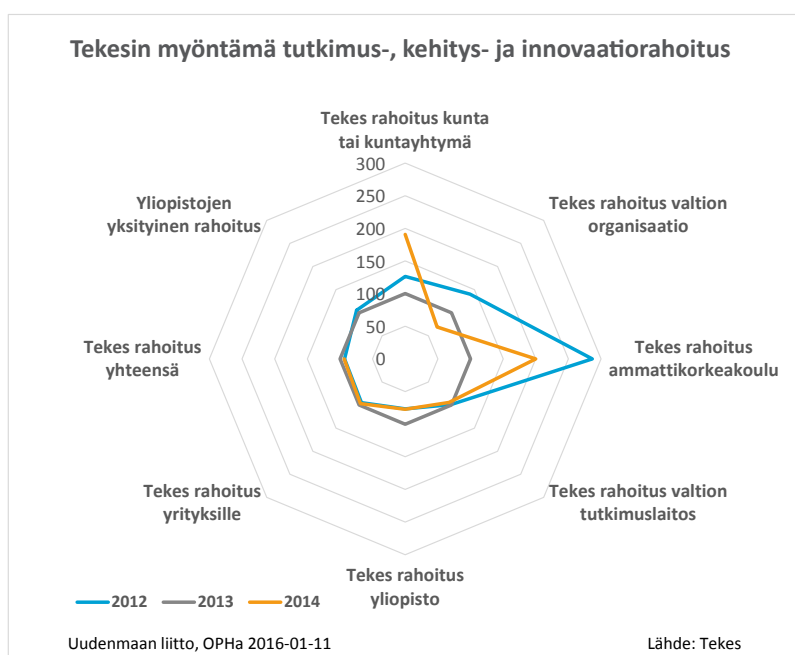
Kuva 11. Uudenmaan työvoimatarve

2.1.3 Alueen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta
Alueen tutkimus- ja innovaatiokehitykseen on viime vuosikymmeninä suunnattu resursseja (mm. yli 70 % TEKES:in rahoituksesta on suuntautunut Uudellemaalle).

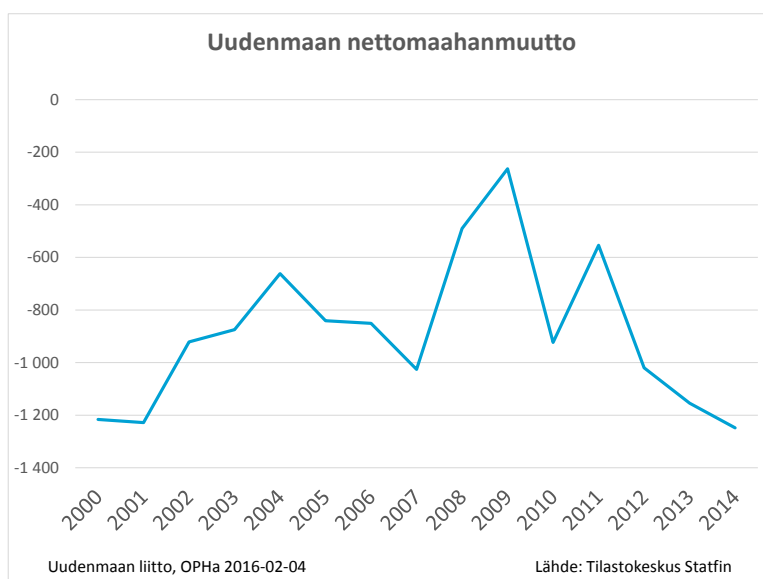
Riskinä on, että käynnissä olevat säästötoimet supistavat tutkimus-, kehitys-, ja innovaatiotoimintaa ratkaisevasti. Aalto yliopiston ja Helsingin yliopiston säästötoimet vähentävät henkilöstöä (Aalto -302 henkilöä), (HY -370 henkilöä). Samaan aikaan tapahtuva Tekesin T&K&I rahoi-

tuksen väheneminen yhteensä noin n. 136 milj. eurolla, SHOK-rahoituksen ja INKA-ohjelmara-
hoituksen lakkaaminen vähentävät myös T&K&I -toimintaa.

Seurauksena on tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan hiipuminen ja aivovuoto. Suomalaisen 25-34 vuotiaiden merkittävä nettopoismuuton lisääntyminen on merkinä aivovuodosta. Tämä voi vähentää alueen muutosherkyyttä ja ennakointikykyä.

Kuva.12. T&K&I – toiminta hiipuu säästöjen seurauksena

Kuva 13: Aivovuoto: 25-34 vuotiaiden suomen kansalaisten nettomaahanmuutto Uudellamaalla

2.14 Itsearviointien johtopäätökset sosiaalisesta pääomasta, kyvykkyydestä, kansainvälistymisestä ja strategioiden ja päätöksen teon yhtenäisyydestä

Itsearviointityöpajassa analysoitiin alueen:

- Sosiaalista pääomaa
- Alueen kyvykkyyttä
- Strategista suunnittelua ja päätöksentekokykyä
- Alueen kansainvälistymistä ja kansainvälistymisen dynamiikkaa.

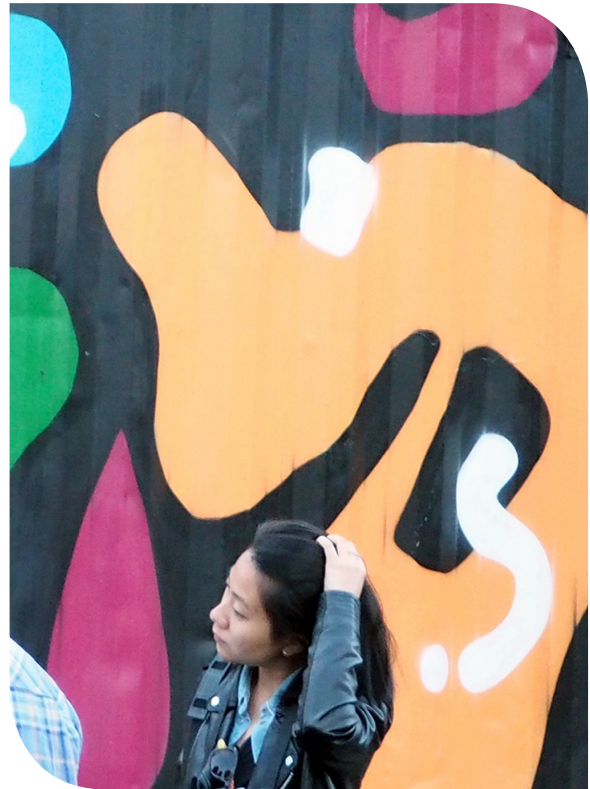
Itsearviointien keskeisinä havaintoina todettiin, että alueella on paljon **sosiaalista pääomaa**, mutta toimijoiden yhteistyössä erityisesti julkisella sektorilla on paljon kehitettävää. Kehittäminen on polarisoitunut maakunnan sisällä tilanteeksi pääkaupunkiseutu vastaan muut alueet, vaikka tavoitteena tulisi olla erilaisten vahvuuksien hyödyntäminen. Alueen toimijat tunnistavat kehittämiskohteet, tietoa ja faktaakin on, mutta yhdessä tekeminen puuttuu.

Uudenmaan muutoskyky on hyvä verrattuna muuhun Suomeen, mutta alueen toimintakykyä heikentää pääkaupunkiseudun ja muiden Uudenmaan alueiden yhteistyön pirstaleisuus, jolloin yhteisiä näkemyksiä tulevaisuuden haasteista tai ratkaisuista ei synny. Samalla kyky mobilisoida resursseja, muuttaa toimintaa ja oppia muutostilanteissa jää puolittiehen.

Strategisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa eri toimijoiden strategiat ovat ylätasolla yhden-suuntaisia, mutta haasteena on suunnitelmien implementointi. Riittävän vaikuttavia toimenpiteitä ei synny yhteistyötahdon puuttuessa. Säilyttävät voimat erityisesti julkisella sektorilla ovat vahvat. Kaikkia miellyttävät strategiset linjaukset ovat vallalla, sillä räväkämmät ehdotukset hioutuvat laadinta- ja päätöksentekoprosesseissa pois. Ongelmana suunnittelussa on liian lyhyt aikatahtain eli vaalikausiajattelu, vaikka toimenpiteiden toteuttaminen ja tulosten saavuttaminen vaatisi pitkäjänteisyyttä.

Uudenmaan kansainvälinen saavutettavuus on hyvä erityisesti lentoliikenteen osalta. Sijaintimme ja lähialueen poliittinen muutosherkkyys lisäävät riskialttiutta, vaikka tällä hetkellä Suomi ja Uusimaa toimiikin henkilö- ja tavaraliikenteen gatewayna⁵. Uusimaa-ohjelman verrokkialueella Itämeren piirissä Uudenmaan kanssa kilpailevat asiakkaista nopeasti kansainvälistynyt Tallinna ja monikulttuurinen Tukholman alue.

Erityisesti Uudenmaan suuret yritykset ja kaupungit toimivat aktiivisesti **kansainvälisissä verkostoissa**. Verkostoituminen ei kuitenkaan ulotu pk-yrityksiin. Alue on kansallisesti ja myös kansainvälisesti houkutteleva, mutta ilmapiiriä rasittaa ja houkuttelevuutta huonontaa maahanmuuton lisääntymisen seurauksena puhjenneet negatiiviset ilmiöt, kuten rasismi ja muukalaisviha.

⁵ Gatewaylla (sananomukaisesti, portti, porttikäytävä) tarkoitetaan sitä, että Suomi toimii ulkomaalaisten yritysten porttina erityisesti itäiseen Eurooppaan. Suomen asemassa nähdään kolme ulottuvuutta: Suomi nähdään transitoliikenteen väylänä, länsiyritysten liiketoimintakeskuksena ja itäyritysten sillanpääasemana sekä arktisena tukikohtana.

3. RISKIALUEIDEN JA RISKITOIMIALOJEN TUNNISTAMINEN

Uudenmaan elinkeinorakenne on monipuolinen, mutta samalla alue on erikoistunut seuduittain⁶ Pääkaupunkiseudulle ovat keskittyneet erityisesti sellaiset alat, jotka hyötyvät erityisesti skaalaeduis- ta ja hyvästä saavutettavuudesta. Tällaisia ovat muun muassa informaatioalat, liike-elämän palvelut kuten konsultointi- ja tietopalvelut, rahoitus- ja vakuutustoiminta sekä kulttuuri ja virkistysalat. Näitä aloja yhdistää myös innovatiivisuus.

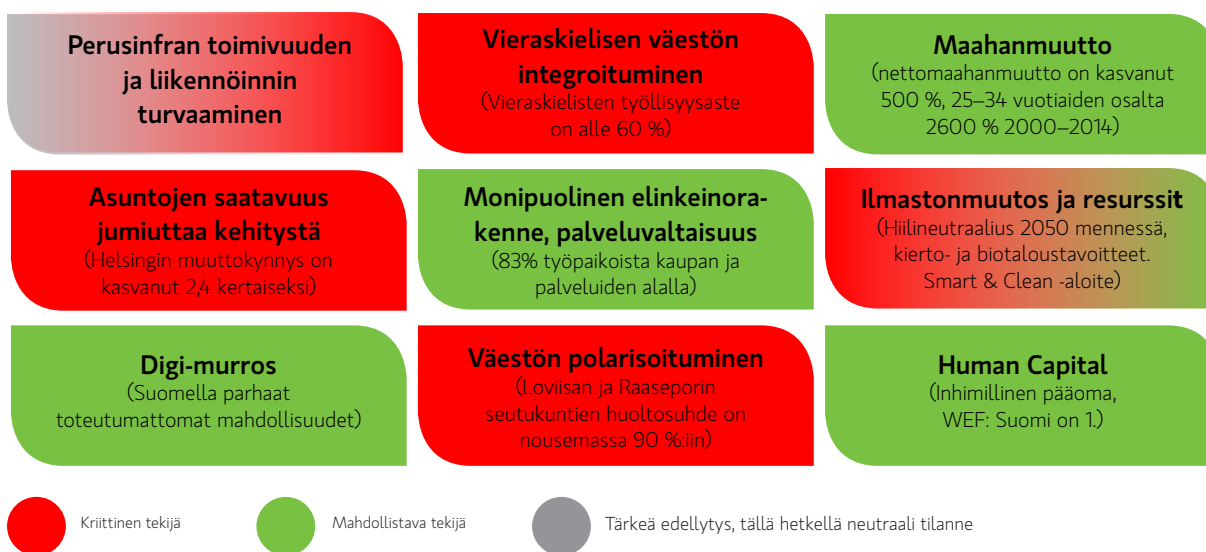
Loviisan seutu nojaa vahvasti energiateollisuuden, sähkölaitteiden valmistukseen ja alkutuotantoon. Porvoon seudulla merkittävin toimiala on petrokemian teollisuus. KUUMA –seudulla on esimerkiksi vahvaa kone ja laite- sekä elintarviketeollisuutta sekä kuljetus- ja tukkukauppaa. Lohjan ja Raaseporin seudut ovat monipuolisia teollisuusalueita, joissa on erityisesti Lohjan seudulla myös rakennustoimintaa ja erikoistunutta palvelutoimintaa virkistys-, sosiaali- ja kiinteistöpalveluissa.

Analyysin perusteella riskialueita ovat kriittiset taustamuuttajat ja rakennemuutostekijöiden aiheuttamat suuret teknologiamurrokset. Raken-

nemuutostekijät ovat luonteeltaan globaaleja ja niiden vaikutukset ulottuvat kaikille toimialoille alueesta tai seudusta riippumatta. Lopputulos riippuu alueen elinkeinorakenteesta, kyvystä ennakoida muutosta, varautua siihen ja muuttaa toimintaa. Ratkaisut ovat seutu-, toimiala-, tai jopa yrityskohtaisia.

Elinkeinorakenteen muutosta vauhdittavia tekijöitä ovat Uudellamaalla alkavien yritysten startup –toiminta, jossa on paljon aktiivisuutta ja myös rahoitusta. Haasteena on startup – yritysten siirtyminen pysyvään kasvuun. Rakennemuutoksen vauhdittamisessa tulee varautua myös muutosjohtamisosaamisen kehittämiseen sekä platform⁷ ja livinglab⁸ toiminnan konkretisoimiseen.

Terveysteknologia on Uudellamaalla kasvava vientiala, jonka tuotannosta ja palveluista yli 90 % menee vientiin. Myös kaupan palvelurakenteen ennakoivan muuttuvan verkkokaupan ja digitalisaation seurauksena nopeasti. Muutos koskettaa ainakin 100 000 työntekijää, vaikka ala tulee työllistämään edelleen. Kaupan alan muutokset vaikuttavat myös yhdyskuntarakenteeseen.

Kuva 14. Yhteenveto Uudenmaan kriittisistä taustamuuttajista, riskialoista ja uudistumisen mahdollisuuksista

⁶ Lähteenä Kaupunkitutkimus TA:n selvitys

⁷ Platformilla tarkoitetaan kehittämistä tukevaa toiminta-alustaa.

⁸ LivingLabilla tarkoitetaan käyttäjälähtöisen kehittämisen menetelmää, jossa kehittämisen kohteesta riippuen esimerkiksi yritykset, erilaiset järjestöt, julkinen sektori ja asiakkaat kehittävät toimintojaan samalla oppien toisiltaan.

**GLOBAALEJA KAIKKIA TOIMIALOJA
KOSKEVIA RAKENNEMUUTOSTEKIJÖITÄ
OVAT:**

Alueen kehittämisen kriittiset taustamuuttajat ja riskialat on merkitty punaisella. Uudistumisen mahdollisuudet on tarkastelussa merkitty vihreällä värillä. Esimerkiksi digitalisaatio voi olla sekä uhka että mahdollisuus, riippuen siitä, miten muutoksen tarjoamat mahdollisuudet kyetään hyödyntämään.

Digitalisaatio, joka määrittää tämän hetkistä teknologista murrosta kaikkein voimakaimmin. Yhä suurempi määrä prosesseja siirtyy digitaaliseen muotoon. Digitalisaatio on mahdollisuus, mutta myös riski, jos muutosta ei kyetä hyödyntämään. Muutos kohdistuu kaikkiin toimialoihin, mutta näkyy tällä hetkellä mm. media- ja viestintäalalla sekä kaupan alalla, jossa perinteinen kauppa muuttuu verkkokaupaksi.

Robotisaatio korvaa ja automatisoi monia tehtäviä, joita vain ihminen on kyennyt suorittamaan. Se mahdollistaa palvelut, jotka ovat kokonaan automatisoituja tai kokonaan automatisoidun tuotannon. Robotisaatio hyödyntää keinoälyä, joten se korvaa ja muuttaa laajemmin työn tekemisen muotoja. Muutos kohdistuu ensimmäisessä vaiheessa tuotannolliseen teollisuuteen, mutta ulottuu jatkossa myös palveluihin.

Energiasektorin murros on suunnanmuutos, jossa lähivuosina kehitetään uusiutuvia energialähteitä ja hajautettua tuotantoa, esimerkiksi aurinko- ja tuulivoimaa. Muutos koskettaa energiateollisuuden osalta etenkin Itä-Uuttamaata ja voi olla uhka fossiilisia polttoaineita hyödyntäville yrityksille. Muutos on myös merkittävä mahdollisuus uutta teknologiaa kehittäville yrityksille.

Kansainvälisiin yhteyksiin, jotka ovat entistä kriittisemmät. Vaikka Uudellamaalla on kohtuullisen hyvätasoinen infrastruktuuri, joka mahdollistaa yritysten sijoittumisen toimialoista riippumatta, vaarana on, että infrastruktuurin kehittäminen pysähtyy, mikä heikentää saavutettavuutta ja houkuttelevuutta. **Perusinfrastruktuurin toimivuutta** ja liikennöinnin turvaamista alueen sisällä ja alueelle on kehitettävä jatkuvasti.

Asuntojen saatavuus hidastaa kasvua ja kehitystä Uudellamaalla. Riittämättömän asuntotarjonnan vuoksi asuntojen hinnat ovat pääkaupunkiseudulla 2,5 kertaa muuta maata korkeammat.

Vieraskielisen väestön integroituminen on lähitulevaisuuden ydinkysymys Uudellamaalla, koska nettomaahanmuutto on kasvanut 500 % ja 25 - 34 -vuotiaiden osalta 2600 % vuosina 2000 -2014. Vieraskielisen väestön kotoutumiseen ja työllistymiseen on varauduttava tulevina vuosina erityistoimenpitein.

Uudenmaan väestön polarisoituminen alueittain aiheuttaa kantokykyongelmia. Tämä näkyy erityisesti Itä- ja Länsi-Uudellamaalla, koska väestöllinen huoltosuhde on näillä alueilla yli 80 % ja heikkenee edelleen.

4. VARAUTUMISSUUNNITELMA

Uudellamaalla varautuminen tarkoittaa kriittisten muutostekijöiden ennakkointia ja tarttumista murroksen suomiin uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Toimenpiteet on määritelty älykkään erikoistumisen kärkiteemojen ja toimintamallin pohjalta.

Uudenmaan älykkään erikoistumisen kärkiteemat ovat aloja, joissa Uudenmaan toimijoilla ja yrityksillä on hyvät edellytykset kasvuun ja kansainväliseen kilpailukykyyn. Kärkiteemoissa kaupunkien cleantech, terveys- ja hyvinvointi sekä teollisuuden digitaalinen uudistuminen on kyse tuotteiden, palveluiden ja liiketoiminnan uudeltaisesta kehittämisestä.

Hyvinvointikaupunki ja Fiksu kansalainen –kärkiteemoissa kehitetään uusia näkökulmia Smart city –ajatteluun. Hyvinvointikaupunki yhdistää kansalaisten osallistumisen alustat ja kaupunkikehittämisen. Fiksu kansalainen hyödyntää älypalveluita kansalaisten arjessa. Molemmat tarjoavat uusia mahdollisuuksia myös maahantulijoiden kotoutumiseen.

Älykkään erikoistumisen strategian toimeenpanon toimijaverkostot ovat rakentuneet kunkin teeman ympärille. Kyse on verkostoyhteistyöstä, jossa haetaan ratkaisuja kunkin kärkiteeman haasteisiin ja tehdään kokeilu- ja pilotointihankkeita. Yhteistoiminnasta oletetaan syntyvän myös suurempia kehittämishankkeita, joihin verkostoista saadaan uudenlaisia toimijayhdistelmiä. Rahoitusta haetaan EU-instrumenteista. Uudenmaan liitto yhdistää kaikkien teemojen toimijoita ja luo näin tilaisuuksia vielä monialaisempaan ja poikkitieteellisempään yhteistyöhön.

Erilaiset platformit, yhteistyö- ja kehittämisalustat ja livinglabit ovat merkittävässä asemassa kärkiteemojen uutta luovissa toiminnoissa. Niissä voidaan toteuttaa nopeita kokeiluja ja testata uusin toimintamallien mahdollisuuksia. Otaniemessä toimiva Urban Mill toimii arjen hyvinvointiteeman hankkeen koordinaattorina ja kehitysympäristönä. Tarkoituksena on Urban Millin yhteistoimintamallin levittäminen koko Uudellemaalle.

Ammattikorkeakouluilla, kuten esimer-

kiksi Laurealla ja Haaga–Heliällä, on livinglab-toimintaa, jonka merkitys Älykkään erikoistumisen kärkiteemojen edistämisessä on merkittävä.

Resursseja tulee kohdentaa muutosprosessien alueelliseen ohjaamiseen sekä yritysten ja platformien¹⁰ ja livinglabien¹¹ yhteistyön konkretisointiin ja tulosten hyödyntämiseen pysyvässä toiminnassa ja koko Uudellamaalla. Kehittämisalustoilla tehtävien kokeilujen siirtäminen liiketoiminnaksi on myös selkeä kehittämiskohde.

4.1 Varautumissuunnitelman toimenpiteiden kohdentuminen Uudenmaan eri alueille

Varautumissuunnitelmassa on kuvaus toimista, joita voidaan maakunnan eri osissa käynnistää muutosjoustavuuden parantamiseksi.

Terveys ja hyvinvointi –kärkiteeman toimenpiteet kohdentuvat koko toimialan kehittämiseen, jossa toimialaa uudistetaan ihmisläheisen terveydenhuollon ja hyvinvoinnin ratkaisujen suuntaan.

Teollisuuden digitaalinen uudistuminen –kärkiteemassa kohteena on seudullinen kehittäminen pääosin KUUMA-alueella. Ratkaisut ovat yrityskohtaisia ja niitä räätälöi yritysten kanssa erityisesti Techvilla Oy. Tarkoituksena on hyödyntää digitaalisia mahdollisuuksia teollisuudessa ja uudistaa tuotantoa konkreettisilla ratkaisuilla, joilla tuetaan alueen yritysten kytketymistä uusiin kansainvälisiin arvoketjuihin. RFID-Lab-Finland ry. tukee yrityksiä asioiden internetin haltuunotossa koko Uudellamaalla verkostoiden teknologia- ja asiakasyrityksiä sekä muita toimijoita kuten tutkimus- ja oppilaitoksia.

Fiksu kansalainen ja Arjen hyvinvointikaupunki –kärkiteemoissa hyödynnetään digitaalisia ratkaisuja arkielämän palveluiden kehittämisessä ja tuetaan alueista ja asukkaista lähtevää kehittämistä. Lisäksi keskitytään maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviin teemoihin erityisesti pääkaupunkiseudulla. Toimijana tässä hankkeessa ovat alueen kaupungit ja kunnat ja kolmas sektori kuten HELKA ry.

¹⁰ Platformilla tarkoitetaan kehittämistä tukevaa toiminta-alustaa

¹¹ LivingLabilla tarkoitetaan käyttäjälähtöisen kehittämisen menetelmää, jossa kehittämisen kohteesta riippuen esimerkiksi yritykset, erilaiset järjestöt, julkinen sektori ja asiakkaat kehittävät toimintojaan samalla oppien toisiltaan.

5. SUUNNITELMA AIKO-RAHOITUKSEN KÄYTÖSTÄ

AIKO-rahoituksen kohdentamisessa Uudenmaan liitto pitää keskeisenä sitä, että rahoituksella saadaan käynnistettyä huomattavasti AIKO-rahoituksen mittaluokkaa suurempia/merkittävämpiä aloitteita ja hankkeita. Tämä tarkoittaa, että AIKO-rahoitusta aiotaan käyttää tulorientoituneesti kansainvälisen rahoituksen hankintaan Uudenmaan älykkään erikoistumisen kärkiteemoissa. Vuonna 2016 AIKO-rahoitusta kohdennetaan pääasiallisesti:

- **Terveys ja hyvinvointi** –kärkiteemassa tuetaan erityisesti ihmisläheisen terveydenhuollon ja hyvinvoinnin ratkaisuja sekä Health Capital Helsinki –aloitteeseen kytkeytyviä uusia avauksia.
- **Teollisuuden digitaalinen uudistuminen** –kärkiteemassa edistetään digitaalisuuden tarjoamien mahdollisuuksien hyväksikäyttöä teollisuudessa ja konkreettisia aloitteita, joilla tuetaan alueen yritysten kytkeytymistä uusiin kansainvälisiin arvoketjuihin.

- **Fiksu kansalainen ja Arjen hyvinvointikaupunki** –kärkiteemoissa hyödynnetään digitaalisia ratkaisuja arkielämän palveluiden kehittämisessä ja tuetaan monialaista verkostoyhteistyötä sekä alueista ja asukkaista lähtevää kehittämistä. Lisäksi keskitytään maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviin teemoihin.

Kaupunkien cleantech –kärkiteemaa ja sen osana pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteistä Smart and Clean –aloitetta edistetään pääasiassa muilla rahoitusvälineillä eli EAKR-rahoituksella ja osana PKS-kasvusopimusta.

Uusimaa-ohjelman toimeenpanosuunnitelmaa lisätään alustava suunnitelma AIKO-rahoituksella toteutettavista toimenpiteistä ja myös muiden rahoitusinstrumenttien käyttösuunnitelmat, kun niitä käytetään ERM:iin (Euroopan globalisaatio-rahasto, kansallinen ÄRM, EAKR, ESR, maaseutu-rahasto ja niiden yhteensovituksen kuvaus).

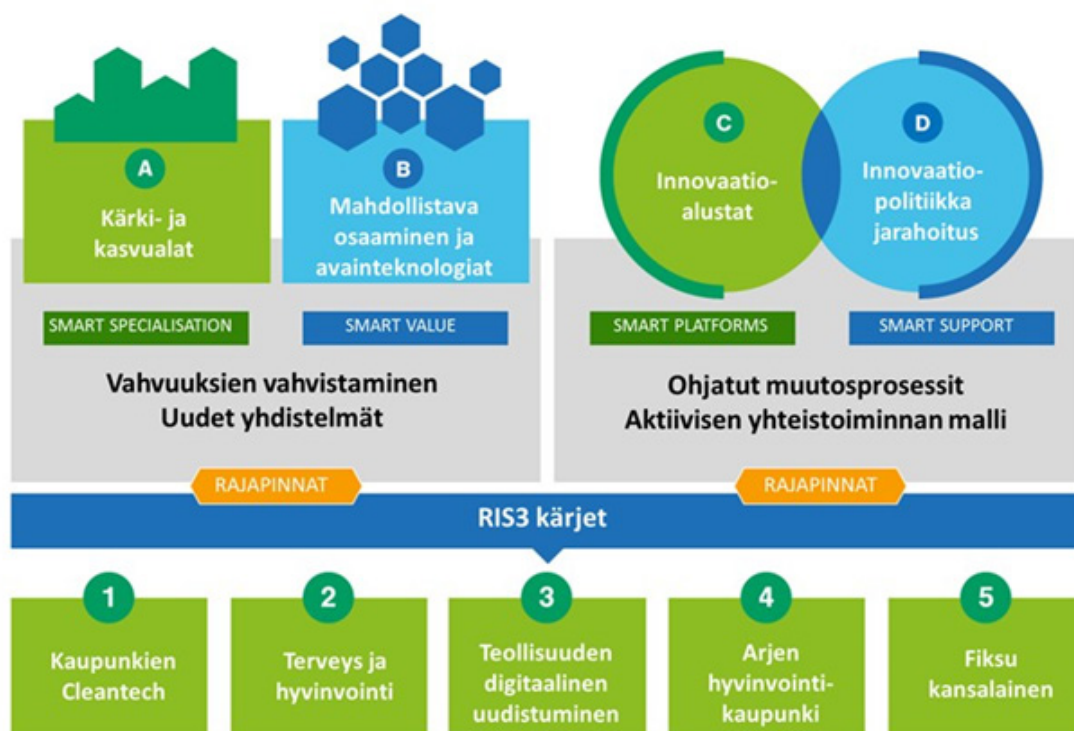
6. TOTEUTUKSEN TOIMINTAMALLI

Varautumissuunnitelman toimeenpano tapahtuu älykkään erikoistumisen toimintamallilla. Uudellamaalla AIKO-rahoitus toimii siemenrahoituksena, jolla saadaan käynnistettyä huomattavasti AIKO-rahoituksen mittaluokkaa suurempia hankkeita rakennemuutosta vahdittaville kärkialoille.

Toimintamalli perustuu projektityömalliin, jossa Uudenmaan liitto generoi hankerahoituksen hyödyntämistä EU- ja muista rahoituslähteistä. Hankkeet räätälöidään yhdessä alueen toimijoiden kanssa. Hankevalinnoissa korostetaan verkostoitumista ja yritysten, tutkimuslaitosten ja julkisen sektorin yhteistyön vahvistamista. Tavoitteena on luoda kehittämisalustoja, joissa muutoksen työstämistä ja toimintojen uudistumista voidaan tukea.

Resursseja kohdistetaan myös toteutuksessa havaittuihin kehittämiskohteisiin, joita ovat muutosprosessien alueellinen ohjaaminen sekä yritysten ja platformien¹² ja livinglabien¹³ yhteistyön konkretisointi ja kokeilujen käyttöönoton turvaaminen.

Uudenmaan maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) on keskeisessä asemassa sekä varautumissuunnitelman että älykkään erikoistumisen strategian toimenpiteiden linjaamisessa ja rahoituksen suuntaamisessa. Lisäksi MYR seuraa suunnitelmien ja kärkihankkeiden toteuttamista ja suuntaa hankkeiden toimintaa tarvittaessa uudelleen rullaavan toimeenpanon kautta myös varautumissuunnitelman osalta. Jatkossa ennakoiva varautuminen on osa toimeenpanosuunnitelmatyötä.

¹² Platformilla tarkoitetaan kehittämistä tukevaa toiminta-alustaa

¹³ LivingLabillä tarkoitetaan käyttäjälähtöisen kehittämisen menetelmää, jossa kehittämisen kohteesta riippuen esimerkiksi yritykset, erilaiset järjestöt, julkinen sektori ja asiakkaat kehittävät toimintojaan samalla oppien toisiltaan.

LIITE 1: TYÖSSÄ HYÖDYNNETYT TAUSTATUTKIMUKSET JA -SUUNNITELMAT

EU 2020 -strategia: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020. Suomen rakennerahasto-ohjelma.

Menestyvä metropoli. Metropolialueen kilpailukykystrategia. 2009.

Siivet ja juuret – Laajan metropolialueen tulevaisuustarkastelu. Uudenmaan liiton julkaisu C69 - 2013.

Uusimaa-ohjelma. Visio ja strategia 2014. Strategiset valinnat 2014–2017. Uudenmaan liiton julkaisu A27 - 2013.

Uusimaa-ohjelman toimeenpanosuunnitelma 2015–2016. Uudenmaan liiton julkaisu E133 - 2014.

Uudenmaan skenaariot 2040. Elinkeino- liikenne-, ja ympäristökeskus. Uudenmaan liitto. Elinvoimaa alueelle 9/2012.

Älykäs erikoistuminen Uudellamaalla – Aluekehityksen tutkimus- ja innovaatiostrategia 2014–2020.

Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi